

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ДЖЕРЕЛ ПРАВА НА ПРИКЛАДІ ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНТВА В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. Згідно історичного досвіду та соціологічних опитувань, українці дуже полюбляють покладати на обраних президентів великі надії, а потім досить швидко розчаровуються в новообраному голові державі, які б дії він не робив.

Ця надія на «гарних хлопців», які б могли зробити життя кращим, впливає не тільки на інститут президентства, а й на усю правову систему. Надмірна ідеалізація суб'єктів політичного життя є проблемою росту і вона має бути подолана, якщо українці хочуть бачити свою державу ефективною.

Проблема філософського аналізу джерел права висвітлена у працях: Аквінського Т., Бастія Ф., Канта І., Ніцше Ф., Луцького І. М., Мельничук Н. Ю., Костенка О. М., Кістяківського Б., Драгоманова М., Грушевського М., Редькіна П. Г., Юркевича П. Д., Данилюка А., Шейко Ю., Левицької О. В., Назарової І. В., та інших.

Мета дослідження: філософсько-правовий аналіз джерел права задля побудови більш прагматичної світоглядної картини.

Завдання дослідження: виявити вплив сили суб'єктів суспільного життя на джерела права в контексті інституту президентства.

Об'єкт дослідження: право як форма суспільної свідомості.

Предмет дослідження: особливості філософсько-правового аналізу десакралізації джерел права на прикладі інституту президентства в Україні.

Останні соціологічні опитування показують, що рейтинг обраного у 2019 році президента Володимира Зеленського впродовж його каденції знижувався і на кінець лютого 2021 року сягнув 20% [2]. Разом з тим ми бачимо посилення рейтингу проросійських політичних партій, які виступають у ролі контрреформаторів і прибічників, на їх думку, стабільності. Враховуючи ту ейфорію, з якою народ України сприйняв перемогу несистемного Володимира Зеленського, зараз ми бачимо, як електорат переживає період розчарування у президенті якого вони обрали, але не в самому інституті президентства. Більшість населення, попри вже новітню українську традицію парламентсько-президентської республіки, часто підсвідомо бачить у новообраному голові держави якогось рятівника і героя, що спроможний власноруч вирішити всі їхні проблеми, а якщо не виходить, то президент стає мішенню для нескінченних звинувачень. Слід зазначити, що ця тенденція не є суто українською. Популізм як явище стає поширеним навіть у розвинених західних демократіях, і є маркером того, що політичний істеблішмент не здатен вирішити нагальні проблеми [6, с. 6].

Для українців він є привабливим через велику кількість невирішених проблем, що заважають нормальному функціонуванню нашої держави. Важливість цих проблем створює неабиякий попит на радикальні політичні зміни, які насправді ніхто не зможе реалізувати. Ми це бачили у минулому, коли усі президенти незалежної України, окрім Леоніда Кучми, обіймали свій пост лише один термін і ми впевнені, що побачимо це й у майбутньому.

Проблема полягає не у президентах як особистостях, а у інституті самого президентства. Держава, як відомо, – це організація політичної влади домінуючої частини соціально неоднорідного суспільства, яка, забезпечуючи його цілісність і безпеку, вирішує загальносуспільні завдання та здійснює керівництво ним насамперед, в інтересах домінуючої його частини. Саме тому ми не віримо у існування певного «common good», адже суспільство – це величезний і складний механізм, а його членів неможливо піднести під певний знаменник.

Незважаючи на те, що в юриспруденції публічна влада і реалізація нею публічного інтересу є доволі важливою темою, завжди буде існувати певна ієрархія, і найбільш повно держава буде реалізовувати інтерес саме тих соціальних класів, груп та регіонів, які є найвпливовішими. Політика – це боротьба за владу і вона стоїть поза дихотомією добра і зла [3, с. 208].

Державу та право слід сприймати дуже прохолодно, завжди пам'ятаючи, що вони є провідниками інтересів лише певних людей, певної категорії населення. І це саме те, що повинні нарешті зрозуміти українські громадяни. Президент, як би він не хотів змінити політичне життя нашої країни, повинен в будь-якому випадку спиратися на чимось підтримку. Який би рейтинг він не набрав на президентських виборах, після цього його чекатимуть лише сотні документів, указів та рішень. Після інавгурації рейтинг підтримки перетворюється лише на пусте число, а побудова діалогу із найвпливовішими кланами, фракціями, силовими або державними структурами та олігархами стає життєво необхідною. Так, голова держави може оголосити війну системі і намагатися її зламати, проте для цього йому доведеться вступити у довгостроковий союз із організованим, антисистемним суб'єктом який у разі успішного реформування обов'язково стане на місце вчорашніх олігархів, проте буде забезпечувати новий порядок, при якому йому вдалося стати настільки впливовим.

Яскравим прикладом є наш південний сусід. Після Першої Світової Президент Туреччини Мустафа Ататюрк, спираючись на армію, провів радикальну вестернізацію, яка змінила цю країну назавжди і повністю нівелювала вплив ісламського духовенства і релігійних інститутів на державу. Проте союз із військовими в результаті призвів до того, що збройні сили грають ключову роль у політичному житті країни навіть сьогодні [4, с. 92].

Всього лише за 102 роки існування Турецької Республіки там вже відбулося 10 військових заколотів, половина з яких виявилася успішною, а останній, хоч і провалився, відбувся всього лише 5 років тому, у 2016 році [5].

Отже, для адекватної роботи системи голова держави повинен чітко узгодити взаємовідносини із найвпливовішими суб'єктами у державному механізмі. Тому що в іншому випадку Президент не буде здатен виконувати свої повноваження, навіть якби його підтримувало 99% населення. Тож кожен президент рано чи пізно буде мати свого Пшонку, Свинарчука або Татарова.

Аргументуємо основну думку дослідження. Джерелами права, яке забезпечує держава, є лише сила і вплив, а метою права є реалізація інтересів певних суб'єктів суспільного життя. Для побудови більш успішної системи нам необхідно позбутися ілюзій щодо державних інститутів, зменшити впливовість тих суб'єктів, які на даний момент мають найбільшу владу, і максимально намагатися вирівняти між собою політичний вплив всіх суб'єктів політичного життя. Тому що не буває хороших спецагентів, олігархів або президентів. Кожен військовий, чиновник, суддя або депутат думає в першу чергу про свої особисті інтереси, а потім про інтереси своєї професії [1, с. 10].

Отже, змусити думати людей про «common good» так само неможливо як і побудувати комунізм. Вишезгадані суб'єкти здатні піклуватися про саме суспільство лише в тому випадку, коли йому загрожує знищення у вигляді революції або зовнішньої інтервенції. І бажання захистити систему буде продиктовано не патріотизмом, а страхом втратити той соціальний ранг, якого досягла людина.

Адже якби владні інститути могли бути дійсно хорошими, то їх навряд чи довелося б ділити на повністю незалежні одна від одної виконавчу, законодавчу і судову гілки. І якби люди були б дійсно чесними альтруїстами, то професія адвоката і прокурора просто б не існувала, які у результаті протистояння у суді допомагають створити підстави для винесення адекватного і справедливого рішення, яке не буде виглядати однобоким.

Тож саме сила, жага до влади і егоїстичні бажання – це те, що рухало, рухає і повинно рухати людьми. Люди самі створили право і побудовано воно лише на вишезгаданих цінностях. І так повинно бути завжди. Ми не ідеальні, тож лише за допомогою системи стримувань та противаг ми можемо забезпечити порядок у суспільстві, праві та державному управлінні і захистити себе від власної тваринної природи, уникнувши стану війни всіх проти всіх.

Список використаних джерел

1. Данилюк А. Прагнення до влади як одна з характерних форм вияву людської агресивності. *Аналітично-інформаційний журнал «Схід»*. № 1. 2006. С. 23-41.
2. Оновлений президентський рейтинг: скільки українців готові голосувати за Зеленського. URL: https://novyny.24tv.ua/skilki_ukrayintsiv_progolosovali_bi_za_zelenskogo_zaraz_reyting_n1326108 (дата звернення 01.04.2021 р.).
3. Шейко Ю. А. Автономія політичного в теорії Карла Шмітта. *Філософія і політика в контексті сучасної культури*. 2012. № 5. С. 206-211.
4. KerslakeCelia, ÖktemKerem, RobinsPhilip. Turkey'sEngagementwithModernity: ConflictandChangeintheTwentiethCentury. Springer, 2010. 473 pages.
5. MilitarycoupsinTurkey. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Template:Military_coups_in_Turkey (датазвернення 01.04.2021 р.).
6. ToplisekAlen. Liberal Democracy in Crisis. Rethinking Resistance under Neoliberal Governmentality. Springer, 2018. 214 pages.
7. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Соціальна справедливість в контексті реалізації прав і свобод людини впливу. Україна в умовах реформування правової системи : Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії а міжнародний досвід : [Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції], м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 5-6 квітня 2019 р.]. Тернопіль : Економічна думка, 2019. С.143-146.